

Nota introductòria.

La revisió actual de la divisió comarcal de Catalunya que s'aprovà el 1936 torna a fer presents els problemes que en aquells moments es van donar; alguns perquè encara segueixen plenament vigents, d'altres perquè, tot i haver canviat la situació, desperten el record de relacions ben conflictives.

El cas de la comarca de l'Urgell va ser un dels casos en què la solució fou més criticada ja abans d'aprovar-se, per la poca coherència que tenia la proposta de la Ponència respecte a raons geogràfiques, històriques i de consciència comarcal. Si no hagués estat per la guerra, possiblement aquests límits artificials —basats tan sols en raons de mercat— haurien trontollat ben aviat.

Amb la guerra i la repressió posterior envers els catalans, la divisió comarcal no deixava de ser un signe més de resistència cultural, tot i no significar res més que això a la pràctica. Ara bé, d'ençà de la restauració del govern de la Generalitat, la política que han seguit ha anat per la doble via provincial i comarcal, i el problema ha tornat a fer-se viu.

Aquell Urgell, Baix Urgell o Pla d'Urgell de què als anys trenta es tenia consciència clara —les denominacions eren pràcticament sinònims en aquells moments— i que quedà esquarтерat, reviu amb un nom concret, Pla d'Urgell, i amb Mollerussa com a capdavantera, en haver tingut un creixement demogràfic i econòmic que l'ha fet depassar Bellpuig amb es creix.

Els anys 1931-1934, a Bellpuig, tot i els greus conflictes existents entre dretes i esquerres a nivell de convivència, el problema de la comarcalització uní tots els grups en un sol ideal: fer que es reconegués els límits cognitius reals del Pla d'Urgell que van precisar-se a les enquestes (vid. el mapa adjunt) i destacar la importància històrica i geogràfica —amb vies de comunicació i mercat— de la vila per demanar-ne la capitalitat. A les dues revistes més importants de la vila, *Lo Pregoner* i *Avenç*, aparegueren articles que en termes ben similars exposaven la situació i les aspiracions de la vila, així com la denúncia de les maniobres targarines per esdevenir-ne capital i per prohibir el mercat dominical d'Agramunt i Bellpuig.

A *Lo Pregoner* es publicà: «La divisió comarcal» (any XI, núm. 265 —Bellpuig, 30 agost 1931—, pp. 6-7; una enquesta feta per l'Institut d'Historiografia Comarcal de la Biblioteca Vallconda, de Vallbona de les Monges); «Qüestions comarcals» (XIII, núm. 312 —B., 18 juny 1933—, pp. 3-5; es denuncia la manca de base de les aspiracions de Tàrraga per ser capital de l'Urgell); «La capitalitat d'Urgell», signat per J. C. (XIII, núm. 314 —B., 16 juliol 1933—, p. 10; el Pla d'Urgell i els mèrits de Bellpuig, que fan que sigui la capitalitat més apropiada); «El nostre pervindre», signat per «Un ciutadà», l'autor de «Qüestions comarcals» (XIII, núm. 315 —B., 30 juliol 1933—, pp. 5-6; preveu les lluites entre poblacions i propugna la unió dels habitants de la vila i millores i serveis a fer per engrandir-la), i «De mercats» i «L'estimació de Tàrraga per Bellpuig» (XIV, núm. 346 —B., 7 octubre 1934—, pp. 3-4 i 5; es denuncia els passos de Tàrraga davant la Generalitat per abolir els mercats de Bellpuig i Agramunt). Sembla que els articles de capçalera —els publicats a les pp. 3-...— foren escrits pel director de la revista, Ramon Saladrigues i Oller.

A *l'Avenç* es publicà: «La qüestió comarcal de Catalunya», signat per Llamp (Primera part, II, núm. 15 —B., 1 agost 1933—, p. 8; història de les divisions territorials i record de la divisió feta pels separatistes catalans a l'Havana el 1928, en què a Bellpuig se li reconeixia els drets a capitalitat del Pla d'Urgell. Segona part, II, núm. 17 —B., 13 setembre 1933—, p. 2; denuncia les pressions de Tàrraga i enumera les raons històriques, geogràfiques i econòmiques perquè Bellpuig sigui la capital del Pla d'Urgell), i «La divisió territorial de Catalunya» (III, núm. 24 —B., 30 abril 1934—, pp. 7-8; critica les solucions proposades per la Ponència nomenada per la Generalitat, que afavoreixen Tàrraga i defugen pronunciar-se obertament sobre Bellpuig, i expressa el desig que la Generalitat decidirà objectivament).

El text que avui presentem (prèvia correcció i numeració de parts) és un informe que redactà Ramon Saladrigues i Oller per raonar els drets de la vila. La solució final fou que la Generalitat, amb la guerra al damunt, aprovà apressadament les propostes de la ponència, tant en la divisió comarcal com en les modificacions de noms de poblacions; així, ens caigué damunt un doble greuge, el de la divisió no volguda —que desfigurava l'Urgell real— i el del canvi de nom de la vila per Bellpuig d'Urgell, quan justament els altres homònims —Bellpuig de les Avellanes i Bellpuig d'Artà— sembla que s'originaren com a fundacions monacals dels senyors de Bellpuig a les terres que conquerien, per a llur repoblació; el canvi de nom fins i tot emmascarava la relació d'origen.

Si realment la comarcalització comportés no una centralització de serveis a la capital de la comarca (com es temia i en aquests anys immediats ha succeït), sinó una distribució racional d'aquests serveis dins un àmbit d'identificació —i, per tant, entre les diferents poblacions d'aquest àmbit—, com ja demanava Ramon Saladrigues en el seu escrit i hem defensat nosaltres recentment en diferents ocasions —en la qüestió de les municipalsies—, no es produirien desfiguracions ni interessos polítics tan marcats.

Hi ha esperances de resoldre avui el doble greuge? Creiem que sí, però n'hi ha una voluntat col·lectiva? Si als anys trenta van unir-se totes les forces polítiques de la vila en aquest afer, tot i tenir una conflictivitat més gran, és possible avui la mateixa unió per ajudar a refer una comarca més democràtica i real?

Bellpuig, agost 1987.
Ramon MIRÓ

Fragment del «Mapa comarcal. Resultat de l'enquesta feta als ajuntaments publicat el 1933 per la Ponència nomenada per la Generalitat. En aquest mapa ja es fa el canvi de «Bellpuig» per «Bellpuig d'Urgell».

